NPAમાં વધારો ખતરાની ઘંટડી બને તે પહેલા બેન્કરો તથા સરકારે જાગવું પડશે

નીતિવિષયકો દ્વારા જાહેરમાં ચિંતા બતાવવાથી સમસ્યા ઊકેલાશે નહીં

ગયા સપ્તાહમાં મુંબઈમાં યોજાઈ ગયેલી બેન્કોની પરિષદમાં બેન્કોની વધી રહેલી નોન-પરફોર્મિંગ એસેટસ (એનપીએ) પ્રત્યે વ્યાપક ચિંતા વ્યક્ત કરાઈ હતી. રીઝર્વ બેન્કના વર્તમાન ગવર્નર રઘુરામ રાજને હોદ્દો સંભાળતાવેંત બેન્કોની એનપીએમાં થઈ રહેલા વધારા સામે લાલબત્તી દાખવી હતી અને વધી રહેલી એનપીએને કાબુમાં લેવા ગંભીરતાપૂર્વક કશુંક કરવું જોઈએ એમ ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું. એનપીએમાં વધારો થવાનું મુખ્ય કારણ બેન્કોની નબળી કામગીરી છે. તો પછી અહીં પ્રશ્ન એ થાય છે કે બેન્કોની કામગીરી શા માટે નબળી રહે છે. આર્થિક મંદીના કાળમાં કામગીરી નબળી રહે તે સમજી શકાય એમ છે પરંતુ તેને રોકવાના પગલાં ન હોય તે સમજી શકાય એમ નથી.

દેશનો હાલનો આર્થિક વિકાસ દર તેના સારા સમયના વિકાસદર કરતા અડધો થઈ ગયો છે. એનપીએ હાલમાં એટલી ઝડપે વધી રહી છે કે તેની જોગવાઈ કરવાનું બેન્કો માટે પડકારરૂપ બનતું જાય છે. એનપીએનું સીધું પરિણામ બેન્કોની બેલેન્સ શીટ પર જોવા મળે છે. ૭૬ ટકા બજાર હિસ્સો ધરાવતી જાહેર ક્ષેત્રની બેન્કોની હાલત અન્ય કરતા ઘણી જ વધુ કથળતી જાય છે. ૨૦૧૨-૧૩માં ખાનગી ક્ષેત્રની બેન્કોનું એસેટસ પર ૧.૭૪ ટકા વળતર રહ્યું હતું જ્યારે જાહેર ક્ષેત્રની બેન્કોનું વળતર ૧ ટકાથી નીચે રહીને ૦.૭૮ ટકા રહ્યું હતું.

બેન્કોની એનપીએમાં થઈ રહેલા વધારાને ધ્યાનમા રાખી બોર્ડ ઓફ ઈન્ડસ્ટ્રિઅલ એન્ડ ફાઈનાન્સિઅલ રિકન્સ્ટ્રકશનની જેમ હવે કોર્પોરેટ ડેબ્ટ રિસ્ટ્રકચરિંગ (સીડીઆર) વિભાગની રચના થઈ છે જે ઉદ્યોગો જેઓ બેન્ક લોન્સ પૂરી પાડવામાં કમજોર પડી હોય તેમની વહારે આવીને તેમને બેન્ક લોનની ચૂકવણીમાં વ્યાજ તથા સમયની વ્યવસ્થા કરી આપે છે. જ્યારે પણ અર્થતંત્ર મંદીમાં ગરકાવ થવાનું શરૂ થાય છે ત્યારે ત્યારે કંપનીઓ બેન્કો પાસેથી લીધેલી લોન્સના સમયસર હપ્તા ચૂકવવામાં નિષ્ફળ જાય છે. નાણાંકીય વર્ષ ૨૦૧૧માં કુલ લોન્સ સામે એનપીએનું પ્રમાણ ૨.૪૦ ટકા હતું તે પછીના વર્ષમાં વધીને ૩.૦ ટકા અને ૨૦૧૨-૧૩માં ૩.૬૦ ટકા રહ્યું હતું. આંકડાની દ્રષ્ટિએ જોવા જઈએ તો માર્ચ ૨૦૧૩ના અંતે એનપીએનો આંક વધીને રૂપિયા ૧.૯૦ લાખ કરોડ પર પહોંચી ગયો હતો.

મંદીના સમયમાં કોર્પોરેટ કામગીરી નબળી પડે છે. કામગીરીને કારણે કંપનીઓની આવકમાં ઘટાડો થાય છે. કેશફલો ઘટતા કંપનીઓ ઊંચા વ્યાજદર સાથેની લોન્સના હપ્તા ભરપાઈ કરી શકતી નથી. જો કે આમાં જાણીબુઝીને ડિફોલ્ટના કિસ્સા ખાસ જોવા મળતા નથી. બેડલોન્સ ન વધે તે માટે સીડીઆર યંત્રણા દાખલ કરવામાં આવી છે જે હેઠળ કંપનીઓને તેમની લોન્સ ભરપાઈ કરવાની શરતો હળવી બનાવી આપવામાં આવે છે. આ યંત્રણાનો મૂળ હેતુ પણ માર્યો ગયો છે અને આંકડા પર નજર નાખીએ તો, નાણાંકીય વર્ષ ૨૦૦૯માં રિસ્ટ્રકચર્ડ કરાયેલી લોન્સનો આંક જે રૂપિયા ૦.૯૦ લાખ કરોડ હતો તે વર્તમાન નાણાંકીય વર્ષના સપ્ટેમ્બરના અંતે વધીને રૂપિયા ૨.૭૨ લાખ કરોડ પર પહોંચી ગયો છે. કુલ લોન્સની સામે સીડીઆરનું પ્રમાણ ૪.૪૦ ટકા જેટલું થયું છે જે એનપીએના પ્રમાણ કરતા પણ વધુ છે.

સીડીઆરની તરફેણમાં એક દલીલ એ થઈ રહી છે કે, કોઈ અનન્ય સ્થિતિને કારણે કંપનીનો પ્રોજેક્ટ શરૂ ન થઈ શકે તો તેની લોન્સ રિસ્ટ્રકચર્ડ થવી જોઈએ. પરંતુ અનેક વેળા એવું પણ જોવા મળે છે કે સરકારની નીતિમાં બદલાવ અથવા સરકાર દ્વારા વિવિધ મંજુરીઓ આપવામાં ઢીલને કારણે પણ પ્રોજેકટો સમયસર શરૂ થતા નથી અથવા શરૂ થયેલા પ્રોજેકટો અધવચ્ચે અટકી પડે છે. આવી સ્થિતિમાં નાણાં ઉછીના મેળવનાર કંપનીઓનો કેશફલો અટકી પડે છે. આવા સંજોગોમાં લોન્સને

સીધેસીધી બેડલોન્સ જાહેર કરવા કરતા તેને રિસ્ટ્રકચર કરી કંપનીઓને તેની ચૂકવણી કરવા પ્રોત્સાહન આપવા દાખલ કરાયેલી સીડીઆર યંત્રણા હાલમાં નિષ્ફળ થતી જણાય છે. સીડીઆર અંગે વ્યાપક ચર્ચા થવી જરૂરી બની ગયું છે. કોઈ લોન્સને જ્યારે રિસ્ટ્રકચર્ડ કરવામાં આવે છે ત્યારે કંપનીના પ્રમોટર્સ વેપાર પરનો પોતાનો કાબુ ગુમાવતા નથી અને તે ચલાવવા માટે ઈંધણ મળી રહે છે, એ સમજી શકાય છે પરંતુ આ વ્યવસ્થાનો દૂરુપયોગ ન થાય તે પણ તેટલું જ જરૂરી છે. ગયા નાણાંકીય વર્ષમાં કુલ સીડીઆરમાંથી ૧૫ ટકા એનપીએમાં રૂપાંતરિત થઈ હતી અને આ વર્ષે આ આંક વીસ ટકા રહેવાની શક્યતા જોવાઈ રહી છે.

મોટાભાગની રાષ્ટ્રીયકૃત બેન્કોના ચાલુ નાણાંકીય વર્ષના બીજા ત્રિમાસિક ગાળાના પરિણામો પર નજર નાખવામાં આવે તો બેન્કોના નફા ખાસ પ્રોત્સાહક નથી. વધી રહેલી એનપીએને આ માટે કારણભૂત ગણવામાં આવી રહી છે. આંતરરાષ્ટ્રીય રેટિંગ સંસ્થા મૂડી'સે હાલમાં જ ભારતના બેન્કીંગ ક્ષેત્ર માટે પોતાનો નેગેટિવ આઉટલુક જાળવી રાખ્યો છે. નબળી એસેટ ક્વોલિટી તથા એકંદર આર્થિક વિકાસ સંબંધિત ચિંતાઓને કારણે મૂડી'સનો આ મત આવી પડ્યો છે. આર્થિક વિકાસ મંદ રહેશે તથા બેન્કોની એસેટ ક્વોલિટી વધુ નબળી પડવા ઉપરાંત નફાશક્તિ પર અસર કરશે એવી માન્યતાને આધારે નેગેટિવ આઉટલુક જાળવી રખાયો છે.

ઔદ્યોગિક મંદી બાદ ઉદ્યોગો તરફથી સીડીઆરના કિસ્સામાં થયેલા વધારા અને એનપીએમાં ઔદ્યોગિક લોન્સના ઊંચા ફાળાને ધ્યાનમાં રાખી બેન્કો હાઉસિંગ લોન્સ સલામત હોવાનું માનીને તે તરફ વધુ વળી છે, પરંતુ આ ક્ષેત્રે પણ બેન્કોનો અનુભવ સારો નથી રહ્યો. નોન પરફોર્મિંગ લોન્સના રિસ્ટ્રકચરિંગનો મુદ્દો ગંભીર છે. એ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને જ આ મુદ્દે બેન્કોને અપાયેલી ચેતવણી યોગ્ય છે. હાલમાં આ મુદ્દો ગંભીર સ્તરે પહોંચ્યો નથી અને એક વખત આર્થિક સુધારો શરૂ થવા સાથે બેન્કો પોતાની એસેટસ પાછી મેળવતી થશે. આમ છતાં બેન્કોએ આ મુદ્દે હાથ પર હાથ રાખી બેસી રહેવું જોઈએ નહીં. લોન છૂટી કરવાના ધોરણો તથા હાલની લોનના રિસ્ટ્રકચરિંગની પ્રક્રિયાને વધુ સખત બનાવવાનું આવશ્યક બની ગયું છે.

કંપનીઓ જ્યારે લોન્સ ચૂકવવામાં નિષ્ફળ જાય છે અને તેમની સામે કાનૂની પ્રક્રિયા હાથ ધરવી હોય તો ભારતમાં તે એટલું સરળ નથી અને ઘણો સમય માગી લેતી હોય છે. રિકવરી એજન્ટો નાના લોનધારકોને હેરાન કરી નાણાં કઢાવી શકે છે પરંતુ મોટા લોનધારકો આગળ તેમનું ગજું ઉપજતું નથી. મોટા લોનધારકો પાસે વકીલોની ફોજ હોય છે અને તેઓ કાયદાનો સારી પેઠે ઉપયોગ કરી લેતા હોય છે.

આમ આવી સ્થિતિમાં એનપીએ કે લોન્સ રિસ્ટ્રકચરિંગ ન હોય અથવા મર્યાદામાં હોય તે જ બેન્કો તથા દેશ માટે હિતાવહ બની રહેશે. દેશની નાણાં વ્યવસ્થાની ગંભીરતા જાળવી રાખવા એનપીએ ન વધે તે જોવાની જવાબદારી બેન્કોની સાથોસાથ રાજકીય પક્ષોની પણ રહેલી છે. પોતાના સ્વાર્થ ખાતર બેન્કો પર દબાણ લાવવાનું રાજકીય પક્ષોએ હવે બંધ કરવું જોઈએ અન્યથા ૨૦૦૮ની લેહમેન કટોકટીનું અહીં પુનરાવર્તન થતાં વાર નહીં લાગે.

રિકવરી પદ્ધતિને અસરકારક બનાવવા પર ભાર

ગયા સપ્તાહમાં રિઝર્વ બેન્કે રજુ કરેલા એક અહેવાલમાં બાકી પડેલી લોન્સની રિકવરી પદ્ધતિને અસરકારક બનાવવા પર ભાર આપ્યો છે. ડેબ્ટ રિકવરી ટ્રિબ્યુનલ્સ અને એસેટ રિકન્સ્ટ્રકશન કંપનીઝની કામગીરીમાં ઝડપ લાવવાની તાતી જરૂર છે. આ ઉપરાંત બેન્કોમાં સરકાર પોતાની જવાબદારીઓ ઘટાડે તે પણ જરૂરી છે.

૨૧ જાહેર ક્ષેત્રની બેન્કોમાં સરકારનું શેરહોલ્ડીંગ ૫૫ ટકાથી ૮૨ ટકા છે. નિયમ પ્રમાણે જાહેર ક્ષેત્રની બેન્કોમાં સરકારનું શેરહોલ્ડીંગ ૫૧ ટકાથી નીચે જવું ન જોઈએ. હાલમાં સરકારનું જે શેરહોલ્ડીંગ છે તેમાં ઘટાડો કરવા સરકાર પાસે વ્યાપક વિકલ્પ છે, ત્યારે સરકારે તેમાં ઘટાડો કરવો જોઈએ, એમ રિઝર્વ બેન્ક મત ધરાવે છે. રિઝર્વ બેન્કનો આ મત બેઝલ-૩ના અમલમાં કેપિટલ એડિકવસીના ધોરણને ધ્યાનમાં રાખીને આવી પડ્યો છે.

બેઝલ-૩ના સંપૂર્ણ અમલીકરણ માટે ૨૦૧૮ના માર્ચના અંત સુધીમાં કુલ રૂપિયા ૪.૧૫ લાખ કરોડની આવશ્યકતા રહેશે. આ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખતા સરકારે પોતાનો હિસ્સો વેચી નાણાં ઊભા કરવાનું યોગ્ય સાબિત થશે.

આર્થિક મંદીના કાળમાં બેન્કોની કામગીરી નબળી રહે તે સમજી શકાય એમ છે પરંતુ તેને રોકવાના પગલાં ન હોય તે સમજી શકાય એમ નથી